

# Archeologienota

## Maaseik, Walstraat z/n

Programma van maatregelen

2017C59



### HAAST

*Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek*

Rik van de Konijnenburg  
Grauwe Torenwal 6/00/1  
B-3960 Bree (BE)  
Mob. 0496 209 018  
e-mail: [rik@konijnenburg.com](mailto:rik@konijnenburg.com)

Haast-rapport 2017-21/ wettelijk depot: D/2017/12654/21  
verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R., (2017), Maaseik, Walstraat z/n, Archeologienota, HAAST-rapport 2017-21, Bree, D/2017/12654/21

© 2017 HAAST bvba, *Grauwe Torenwal 6/00/1, B-3960 Bree*

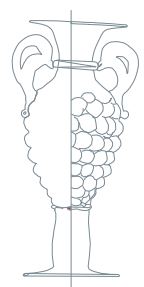
Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)

Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2017/12654/21

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.



**COVERFOTO:** Schilderij uit 1672 (© Museactron – Maaseik) : DE STADT MAESEYCK GEFORTIFICERT DOOR DEN KONING VAN VRANCKRICK 1672

## INHOUD

|                                                                |    |
|----------------------------------------------------------------|----|
| 1. Administratieve gegevens                                    | 4  |
| 2. Aanleiding van het (voor)onderzoek                          | 5  |
| 3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem | 7  |
| 4. Gemotiveerd advies                                          | 10 |
| 5. Lijst met afbeeldingen                                      | 11 |
| 6. Bibliografie                                                | 11 |

## Programma van maatregelen

### 1. Administratieve gegevens

Projectcode: 2017C59

nummer wettelijk depot: D/2017/12654/21

naam en erkenningsnummer archeoloog: Rik van de Konijnenburg,  
OE/ERK/Archeoloog/2015/00041

naam en adres van de opdrachtgever: Stad Maaseik, Lekkerstraat 10, 3680  
Maaseik (contact: roel.camp@maaseik.be)

locatiegegevens:

provincie: Limburg

gemeente: Maaseik

deelgemeente: Maaseik

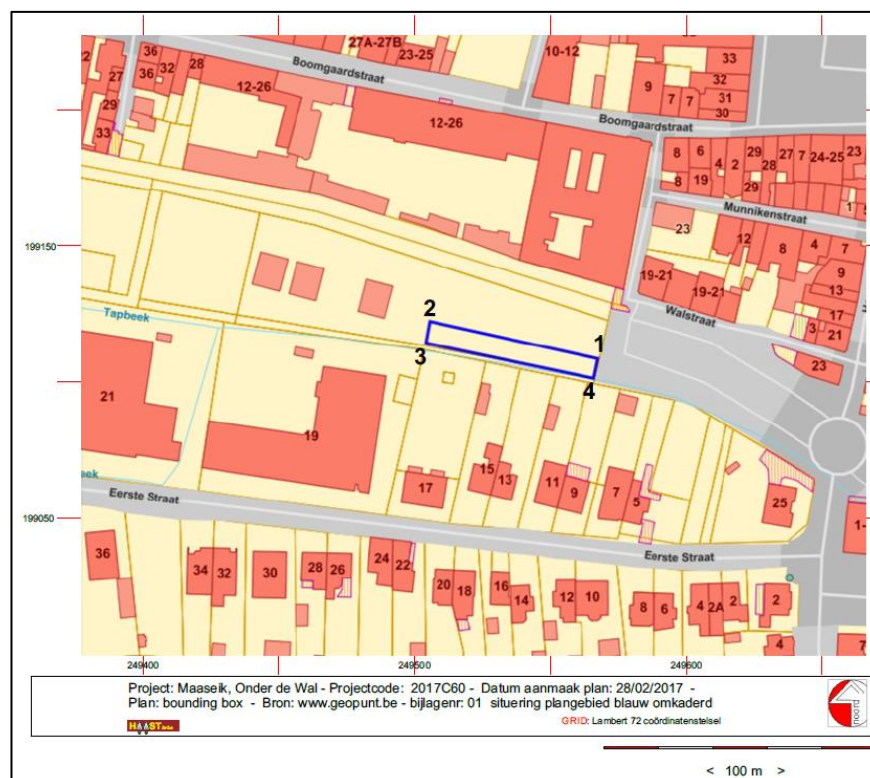
adres: Walstraat z/n

toponiem: onder de wal

bounding box:

De geografische coördinaten, Lambert 72:

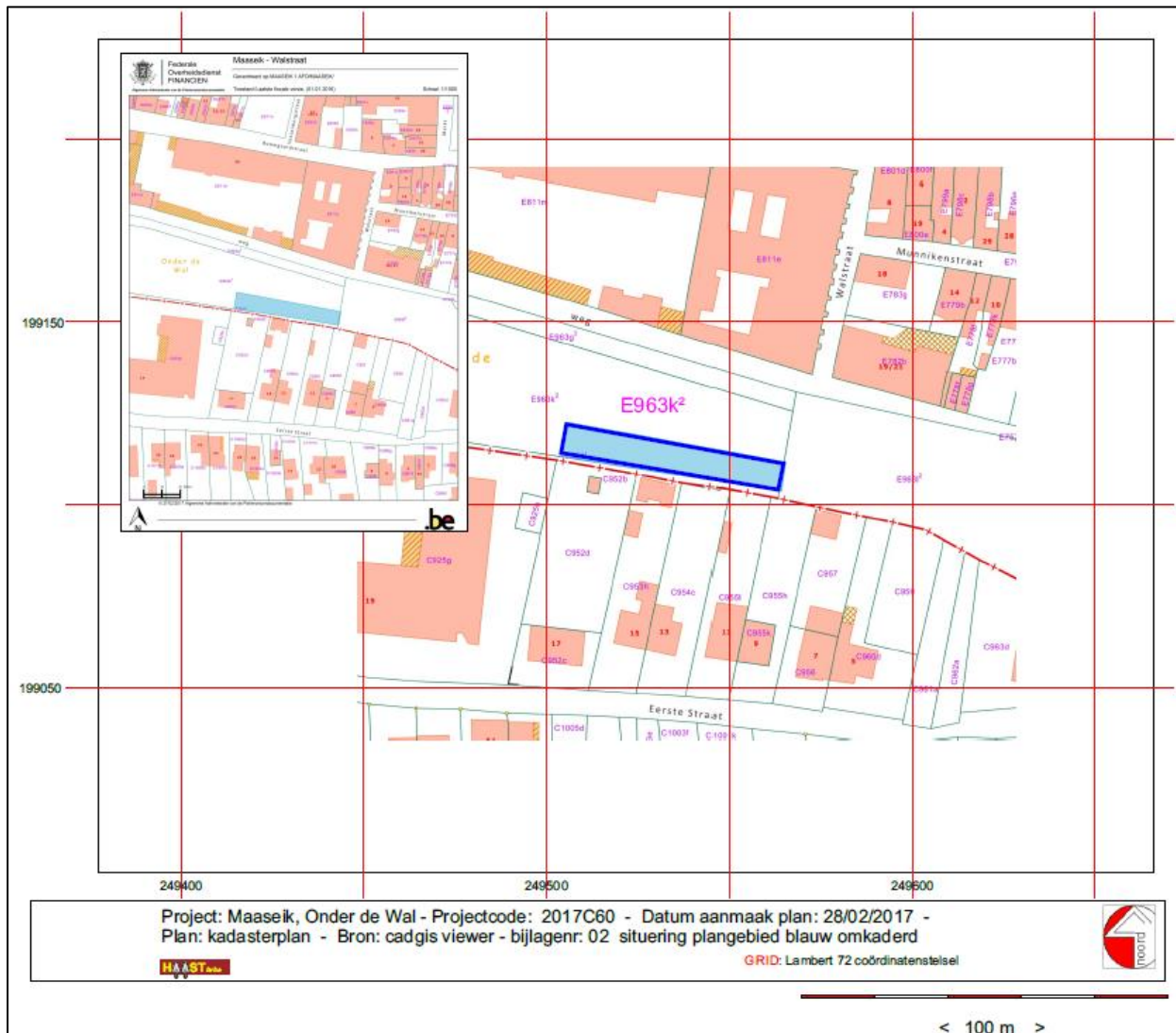
| Nr | X          | Y          |
|----|------------|------------|
| 1  | 249567.755 | 199111.330 |
| 2  | 249505.234 | 199122.076 |
| 3  | 249503.540 | 199112.220 |
| 4  | 249565.860 | 199101.510 |



Afb.1: Bounding Box

## Kadastrale gegevens en plan met afbakening

Kadastrale ligging van het projectgebied: Maaseik afd. 1, Sie E963k<sup>2</sup> (partim)

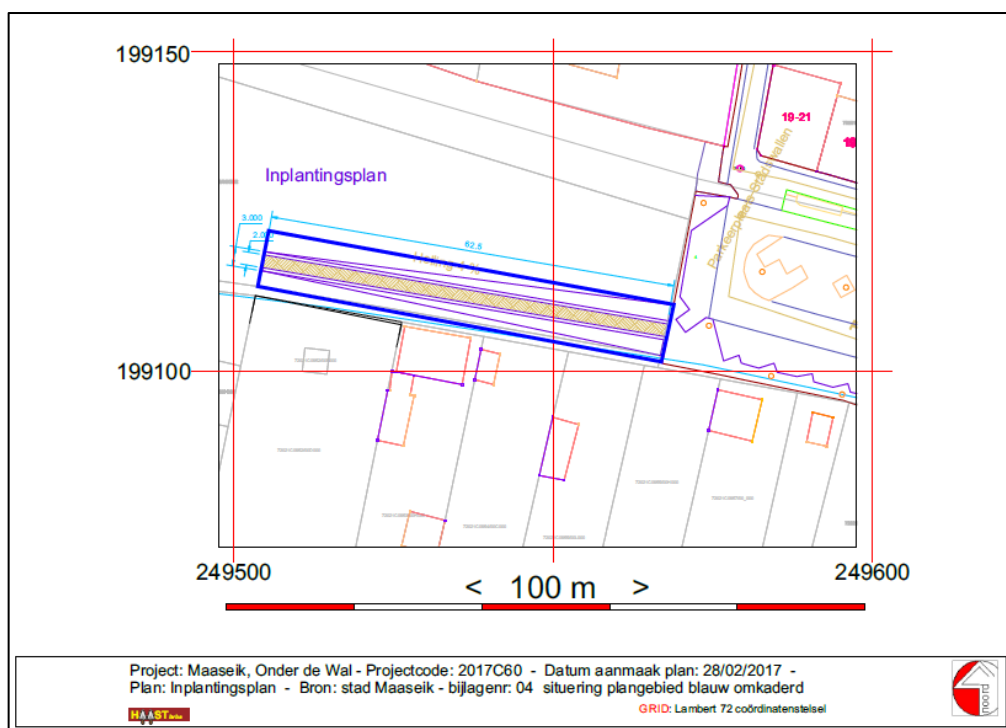


De oppervlakte van perceel E963k<sup>2</sup> bedraagt 3997 m<sup>2</sup>. Hiervan wordt maximaal 65 x 8 m = 520 m<sup>2</sup> ingenomen aan oppervlakte door het project “aanleg hellend voetpad/fietspad”. De rest van het perceel blijft onaangeroerd.

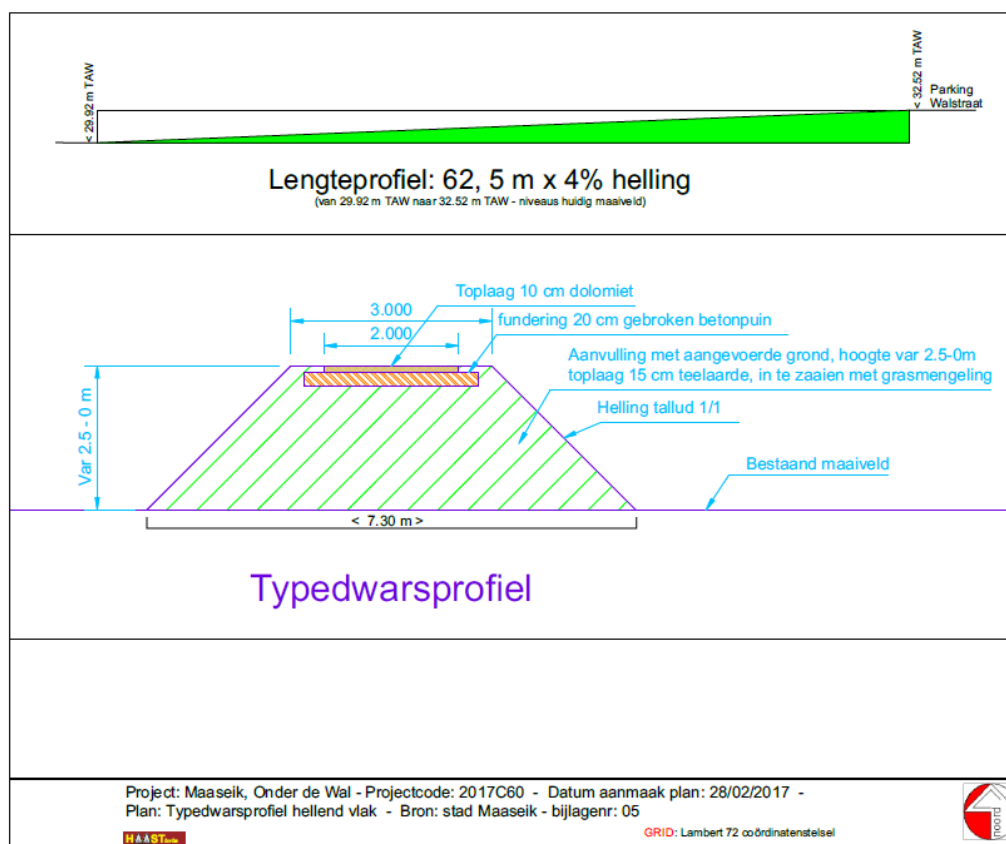
Afb. 2: Uittreksel uit het kadasterplan dd. 01-01-2016

## 2. Aanleiding van het (voor)onderzoek

Het vooronderzoek is door de initiatiefnemer, de stad Maaseik, aangevraagd in het kader van de aanvraag voor stedenbouwkundige vergunning voor de aanleg van een hellend vlak (voet- en fietspad) ter hoogte van de parking Walstraat aan de rand van het stadscentrum.



Afbeelding 3: het inplantingsplan zoals aangereikt door de stad Maaseik



Afbeelding 4: dwarsprofiel zoals aangereikt door de stad Maaseik

De ingreep in de bodem blijft beperkt tot het verwijderen van de boomstronken en de teelaarde om het talud aan te kunnen zetten op een vaste, stabiele bodem en dit om verzakkingen te voorkomen. het

talud zelf zal bestaan uit aan te voeren grond die op de zijkanten bedekt wordt met een 15 cm dikke laag teelaarde, in te zaaien met grasmengeling.

Op het hellend vlak komt een laag gebroken betonpuin als fundering voor een toplaag van dolomiet. Zowel de funderingslaag in gebroken betonpuin als de dolomietlaag hebben geen impact op het bestaande maaiveld.

De lengte van het talud bedraagt 62,50 m, de breedte varieert van 3 m aan de basis van de helling tot 7,30 m ter hoogte van de top van de helling. Voor de veiligheid wordt een oppervlakte 65 m x 8 m ingenomen met te kappen en ontwortelen struikgewas en bomen. Dit heeft uiteraard ook een invloed op eventueel aanwezig bodemarchief.

Mocht bij de aanleg van het vlak voor de opbouw van het talud blijken dat er zich waardevolle archeologische sporen in het vlak bevinden, dan worden die afgedekt met een beschermende plastic folie vooraleer de aan te voeren aarde gestort wordt.

### **3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**

#### **Archeologische verwachting**

Gelet op de situering van het projectgebied binnen de contouren van de stadsgracht die rondom de stad Maaseik liep en het feit dat precies op deze plaats die gracht nog duidelijk zichtbaar is op het terrein, maakt de plaats interessant om eventuele sporen van verschillende graaf- en ruimingsfasen van deze grachten terug te vinden. Mogelijk kunnen sporen aangetroffen worden van de bouw van de Vauban-versterking, die in 1673 werd gebouwd en volgens de kaarten net buiten de grachten van de stad gebouwd werd, maar zeer snel daarna weer gesloopt werd.

Grachten werden algemeen ook wel door bewoners gebruikt om afval weg te gooien. In die optiek kan een archeologisch onderzoek relaties leggen tussen de grachten en het leven binnen de stadsmuren.

Ten slotte mag aangenomen worden dat belegeringen ook hun sporen hebben nagelaten in de vorm van militaria.

Maar, zoals blijkt uit de Ferrariskaart en de andere historische kaarten ligt het projectgebied op de rand van de Tapbeek; aan de linkeroever, onderaan de helling van de stadswal. Vraag is of het projectgebied daardoor niet deels of helemaal op het oude stroomgebied van dit beekje ligt waardoor archeologisch onderzoek waarschijnlijk niet meer gaat opleveren dan een westoost gericht greppelspoor, een oud spoor van de Tapbeek, dat omwille van de stabiliteit, nodig voor het ophogen van het aan te leggen talud, niet verder opgegraven kan worden, maar ook niet vernietigd zal worden.

De ingrepen in de bodem voor de aanleg van het talud blijven beperkt tot het verwijderen van struiken en bomen, het ontstronken ervan om terug opschieten van struikgewas te voorkomen en het verwijderen van de teelaarde om meteen daarop weer grond te storten voor de aanleg van het hellend vlak.

Aangezien daardoor het archeologisch onderzoek beperkt zal blijven tot het eventueel vaststellen en inmeten van sporen, die zichtbaar zouden kunnen worden door het verwijderen van de teelaarde, en het inzamelen van "losse vondsten" aan te treffen bij de aanleg van het vlak voor de opbouw van het talud, zonder of met een twijfelachtig stratigrafisch verband, en omdat er geen mogelijkheid zal zijn om eventueel grachtprofielen aan te leggen of sporen in de diepte te onderzoeken, is het maar de vraag of

de kosten die een archeologisch onderzoek, zelfs in de vorm van begeleiding van werken, opwegen tegen de mogelijke kenniswinst betreffende de geschiedenis van de stad Maaseik en haar bewoners.

Het projectgebied is gesitueerd aan de onderzijde van de Middeleeuwse Maaseiker stadsomwalling die een vrij complexe geschiedenis kende van bouw, verval, wederopbouw:

- *mogelijk nog in de 13de eeuw werd Maaseik voorzien van wallen en muren.*
- *In 1395 was Maaseik gekend als een goed ommuurde stad waarvan de stadsgracht (stat graeve) gevoed werd door het water van de Oeter- of Bosbeek. Deze beek werd omgeleid en voorzien van meerdere sluizen om de waterstand te regelen.*
- *In 1467 werden op bevel van Karel de Stoute de muren afgebroken*
- *tien jaar later werden ze toch hersteld en weer opgebouwd tot een geduchte versterking met brede wallen.*
- *In de 16de eeuw trachtte men de wallen, torens en stadspoorten zo goed mogelijk te herstellen.*
- *In 1672 veroverden de Fransen Maaseik en werd er zeer snel gestart met de aanleg van nieuwe versterkingen volgens de plannen van Vauban.*
- *De structuren werden drie jaar later al afgebroken.*
- ***De laatmiddeleeuwse stadsomwalling is tot op heden bewaard in de ruimtelijke structuur van de huidige stad en het verloop ervan is in het huidige stratenpatroon nog goed te herkennen bijvoorbeeld in de Burgemeester Philipslaan en de Walstraat.***
- *Een deel van de stadsmuur met zware steunberen is deels bewaard in de tuin van het Kruisherenklooster.*

Het is niet echt duidelijk of er weldegelijk echte grachten gegraven werden danwel dat het landschap dermate was gevormd door de meanders van de Maas dat Maaseik eigenlijk hierdoor op een maasterras ontstond in een grote bocht van de rivier op de aan de zuidzijde van de stad door het water uitgeschuurde oevers. De stad Maaseik ligt niet toevallig op een uitloper van de zogeheten middenterrassen van de Maas, meer bepaald het terras van Geistingen, uitspringend in de eigenlijke alluviale vlakte gevormd in het stroom- en overstromingsgebied van de rivier.

Het is ook duidelijk af te leiden van de topografische kaarten, de quartairgeologische kaart, het hoogtemodel en de hydrografische kaart geprojecteerd op het hoogtemodel dat Maaseik gebouwd is op een langwerpige landtong die naar het oosten in het stroom- en overstromingsgebied van de Maas uitsteekt in het landschap. Ook de vorm van de stad, een platgedrukte, bijna rechthoekige zeshoek is geënt op de ruimte die deze landtong aan bescherming bood tegen overstromingen van de Maas.

Tegelijk vormde de rivier en haar overstromingsgebied een soort natuurlijke bescherming voor de stad, zeker aan de oost- en de zuidzijde.

Het terrein maakte deel uit van de zuidelijke stadsgracht/wal en zal als zodanig meegeëvuleerd zijn met de verschillende bouw-, sloop en heropbouwwerken aan deze verdedigingsstructuur. Na de definitieve opgave van de versterkingswerken werd een gedeelte van de gracht aan de zuidzijde opgevuld en ingericht als parkeerterrein; de Walstraatparking. De plaats waar het talud zal worden opgeworpen is nog een deel van de oude gracht of een van nature geërodeerde maasoever die vanaf de middeleeuwen ingericht werd als onderdeel van de verdedigingswerken rondom de stad.

Op het laagste punt stroomde de stadsgracht, maar of dit een brede gracht was zoals bijvoorbeeld rond het historisch centrum van Bree, is niet af te leiden uit de historische kaarten. Het lijkt op alle kaarten eerder een smal beekje, oorspronkelijk gevoed door de Bosbeek die ten noorden van het centrum loopt en die nu deel uitmaakt van de Tapbeek, die trouwens haar naam ontleend aan het feit dat het een

aftapping was, een gegraven loop waarlangs het uit de Bosbeek afgetapte water naar de stadsgrachten vloeide<sup>1</sup>.

De ingrepen in de bodem voor de aanleg van het talud blijven beperkt tot het verwijderen van struiken en bomen, het ontstronken ervan om terug opschieten van struikgewas te voorkomen en het verwijderen van de teelaarde om meteen daarop weer grond te storten voor de aanleg van het hellend vlak.

Op basis van de gegevens uit dit bureauonderzoek kan besloten worden dat het projectgebied in het kader van de stedenbouwkundige aanvraag en geplande werken weinig of geen resultaten zal opleveren wat betreft archeologische kennisvermeerdering.

- Uit voorgaande blijkt het projectgebied 520 m<sup>2</sup> groot te zijn en gelegen is binnen de afgebakende historische kern van de stad Maaseik waardoor het gevat wordt door het Erfgoeddecreet art 5.
- Het projectgebied ligt deels of helemaal op het oude stroomgebied van de Tapbeek waardoor archeologisch onderzoek waarschijnlijk niet meer gaat opleveren dan een westoost gericht greppelspoor, een oud spoor van de Tapbeek, dat omwille van de stabiliteit, nodig voor het ophogen van het aan te leggen talud, niet verder opgegraven kan worden, maar ook niet vernietigd zal worden.
- De ingrepen in de bodem voor de aanleg van het talud blijven beperkt tot het verwijderen van struiken en bomen, het ontstronken ervan om terug opschieten van struikgewas te voorkomen en het verwijderen van de teelaarde om meteen daarop weer grond te storten voor de aanleg van het hellend vlak.
- Door de minimale bodemingreep zal het archeologisch onderzoek beperkt blijven tot het eventueel vaststellen en inmeten van sporen, die zichtbaar zouden kunnen worden door het verwijderen van de teelaarde.
- Wat betreft vondsten van archeologica zal het inzamelen ervan beperkt blijven tot het inzamelen van "losse vondsten" mogelijk aan te treffen bij de aanleg van het vlak voor de opbouw van het talud, zonder of met een twijfelachtig stratigrafisch verband,
- Er is geen mogelijkheid om eventueel grachtprofielen aan te leggen of sporen in de diepte te onderzoeken, omwille van de stabiliteit van de aan te leggen talud en de extra kosten die gepaard gaan met de heropvulling van profielputten.
- De kosten die een archeologisch onderzoek, zelfs in de vorm van begeleiding van werken, wegen niet op tegen de mogelijke kenniswinst betreffende de geschiedenis van de stad Maaseik en haar bewoners.
- **De aannemer/uitvoerder van de werken is gehouden aan de meldingsplicht van archeologische vondsten.** De melding van archeologische toevalsvondsten is wettelijk verplicht. De context zit vervaat in [artikel 5.1.4](#) van het [Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013](#). De vinder is verplicht om de vondst binnen de drie dagen te melden aan het agentschap Onroerend Erfgoed en beschermt de vondst en haar vindplaats tot tien dagen na het vinden.

---

<sup>1</sup> KEMPENEERS, P., LEENDERS, K., MENNEN, V. en VANNIEUWENHUYZE, B., 2016, De Vlaamse Waternamen, verklarend geïllustreerd woordenboek, deel I, p. 309

## 4. Gemotiveerd advies

Op basis van de gegevens uit dit bureauonderzoek kan besloten worden dat het projectgebied in het kader van de stedenbouwkundige aanvraag en geplande werken weinig of geen resultaten zal opleveren wat betreft archeologische kennisvermeerdering.

- Uit voorgaande blijkt het projectgebied 520 m<sup>2</sup> groot te zijn en gelegen is binnen de afgebakende historische kern van de stad Maaseik waardoor het gevat wordt door het Erfgoeddecreet art 5.
- Het projectgebied ligt deels of helemaal op het oude stroomgebied van de Tapbeek waardoor archeologisch onderzoek waarschijnlijk niet meer gaat opleveren dan een westoost gericht greppelspoor, een oud spoor van de Tapbeek, dat omwille van de stabiliteit, nodig voor het ophogen van het aan te leggen talud, niet verder opgegraven kan worden, maar ook niet vernietigd zal worden.
- De ingrepen in de bodem voor de aanleg van het talud blijven beperkt tot het verwijderen van struiken en bomen, het ontstronken ervan om terug opschieten van struikgewas te voorkomen en het verwijderen van de teelaarde om meteen daarop weer grond te storten voor de aanleg van het hellend vlak.
- Door de minimale bodemingreep zal het archeologisch onderzoek beperkt blijven tot het eventueel vaststellen en inmeten van sporen, die zichtbaar zouden kunnen worden door het verwijderen van de teelaarde.
- Wat betreft vondsten van archeologica zal het inzamelen ervan beperkt blijven tot het inzamelen van “losse vondsten” mogelijk aan te treffen bij de aanleg van het vlak voor de opbouw van het talud, zonder of met een twijfelachtig stratigrafisch verband,
- Er is geen mogelijkheid om eventueel grachtprofielen aan te leggen of sporen in de diepte te onderzoeken, omwille van de stabiliteit van het aan te leggen talud en de extra kosten die gepaard gaan met de heropvulling van profielputten.
- De kosten die een archeologisch onderzoek, zelfs in de vorm van begeleiding van werken, wegen niet op tegen de mogelijke kenniswinst betreffende de geschiedenis van de stad Maaseik en haar bewoners.

Derhalve kan besloten worden het projectgebied vrij te geven van verder archeologisch onderzoek. Dit ontslaat de aannemer/bouwheer echter niet van zijn verplichtingen. **De aannemer/uitvoerder van de werken is gehouden aan de meldingsplicht van archeologische vondsten.** Deze melding van archeologische toevalsvondsten is wettelijk verplicht. De context zit vervat in [artikel 5.1.4](#) van het [Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013](#). De vinder is verplicht om de vondst binnen de drie dagen te melden aan het agentschap Onroerend Erfgoed en beschermt de vondst en haar vindplaats tot tien dagen na het vinden.

## 5. Lijst van de afbeeldingen

*Afb. 1: Bounding Box*

*Afb. 2: Uittreksel uit het kadasterplan dd. 01-01-2016*

*Afbeelding 3: het inplantingsplan zoals aangereikt door de stad Maaseik*

*Afbeelding 4: dwarsprofiel zoals aangereikt door de stad Maaseik*

## 6. Bibliografie

Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren.